

Intervenció del conseller Andreu Mas-Colell

Inauguració del curs 2013-2013 del sistema universitari català

Parc Científic i Tecnològic Universitat de Girona. 6 de setembre de 2013

- 1. Introducció. El Context Econòmic**
- 2. El model universitari català**
- 3. 3 grans reptes estratègics i 1 d'operatiu**

Preliminar: Salutacions a tothom. És un plaer participar avui en aquest acte d'inauguració del curs universitari 2013-14 i fer-ho a la Universitat de Girona. La rectora Geli conclou el seu mandat en breu. Vull aprofitar l'ocasió, doncs, per felicitar-la per la bona feina feta aquests anys i desitjar-li el millor en la seva nova etapa.

1. INTRODUCCIÓ: EL CONTEXT ECONÒMIC

És possible – en tot cas, acceptem-ho com a hipòtesi – que la davallada econòmica hagi tocat fons. Ara bé, hi ha moltes raons per pensar que un creixement vigorós i sostingut de la nostra economia pot encara trigar a arribar. La implicació és que ens haurem de continuar adaptant a viure en un context econòmic que no és el que voldríem idealment.

Això és molt rellevant pel context fiscal català, i és, per tant, una consideració clau per a les universitats públiques catalanes, ja que és la fiscalitat catalana la que les sosté.

Crec que no m'haig d'estendre a justificar l'afirmació que, a més i afegit a l'impacte de la crisi, Catalunya rep un tracte fiscal injust.

Per la combinació d'un i altre factor, des del Govern de la Generalitat de Catalunya hem arribat a la conclusió que, aquest, l'any 2013, ha de ser l'últim any de les retallades, és a dir que la despesa de l'any vinent, la que recollirem en el pressupost que presentarem en el Parlament, serà la mateixa que la despesa prorrogada del 2013. Tenim la convicció que no podem anar més enllà sense un deteriorament greu del teixit dels nostres serveis públics. I això seria injust envers els nostres ciutadans. La retallada des del pressupost de l'any 2010 haurà representat una reducció de despesa de pressupost a pressupost de 5.400 M€, un 21,4% (sense incloure interessos, que han augmentat, o despeses finalistes procedents de l'Estat, que han disminuït en un percentatge molt superior). M'agradaria poder dir que les perspectives d'augment, no només de manteniment, de la despesa en anys successius són bones i que podrem revertir el que han perdut els darrers anys. Però no ho puc dir. L'augment de la despesa pública pot trigar.

Molts dels països que tenen aproximadament la nostra dimensió i que avui destaquen al món (Finlàndia, Dinamarca, Suècia,...) han passat, i no fa pas gaire, per crisis greus. Per a alguns, encara pitjors que la nostra. És a dir, la crisi no ens condemna de per vida. Però també és cert que hi ha països com el nostre, i de més grans, que una crisi els ha malmès, aparentment, per sempre. Què distingeix els uns dels altres? Doncs em sembla que el coratge, la determinació i la capacitat de sacsejar *l'status-quo* de la seva gent. Alhora, el realisme i l'habilitat de consensuar i d'anar plegats sense que això signifiqui paràlisi.

Per ser dels primers, dels que suren, ens cal empenta, imaginació i preparació. Iniciativa, creativitat i saviesa, si voleu. Aquests trets, els tenim. I també coratge. Algunes de les coses que s'han fet a les universitats en aquests anys han demanat molta valentia per part dels seus dirigents. Amb el que no podem comptar, malauradament, és amb més diners públics. Em temo que ens havíem acostumat a fer plans i a prendre compromisos econòmics confiant que els recursos ja apareixerien. Eren fugides endavant, però no ho sabíem, perquè la crisi no la vèiem venir. Però ha vingut i algunes d'aquestes fugides, de les quals tots som culpables, han generat situacions molt delicades a les nostres universitats. Les fugides endavant, més concretament les iniciatives que només poden reeixir amb un finançament públic que ara no existeix, no les hem de repetir (evidentment amb la creativitat que s'autofinança no hi ha problema, ans al contrari).

Ara és el moment de consolidar el que hem fet i bastit en aquests anys, que és molt i valuós, i el d'assegurar-nos que disposem d'una plataforma d'enlairament molt sòlida per fer el proper salt.

2. EL MODEL UNIVERSITARI CATALÀ

A la inauguració del curs acadèmic 2011-12 -només dos cursos enrere- vaig tenir l'oportunitat de posar sobre la taula la necessitat de definir un Model Universitari Català. I vaig situar 3 grans eixos sobre els quals aquest model convindria que es desplegués:

- Increment de la qualitat
- eficiència del conjunt del sistema i dels seus integrants
- la internacionalització

Avui vull agrair l'esforç que ha fet el conjunt del sistema universitari per alinear-se sobre aquestes eixos. Això ha permès fer realitat tres dels primers objectius que ens vàrem fixar:

2.1 MODEL CATALÀ DE PERSONAL ACADÈMIC: CONVOCATÒRIA SERRA HÚNTER

L'èxit de la convocatòria Serra Húnter, un programa que respon a una concepció del professorat molt diferent, i més europea, a la del model funcionarial espanyol, és ja una realitat cap a la construcció del que volem que sigui un model català de personal acadèmic.

- El 4 de març de 2013 es va publicar la primera convocatòria internacional per a 75 contractacions.
- S'han rebut 740 sol·licituds amb un total de 482 candidats. La convocatòria ha tingut un fort ressò internacional i ha evidenciat la capacitat d'atracció de talent de les nostres universitats. Les candidatures provenen de 38 països diferents. Un 43% es va doctorar fora de Catalunya, i un 35% resideix fora de Catalunya. Més enllà de l'Estat espanyol destaca la presència de candidats doctorats o residents als Estats Units d'Amèrica i al Regne Unit.
- A la segona crida internacional del Programa Serra Húnter, que es convocarà durant el 2014, s'incorporaran, a efectes de selecció, dues noves universitats, la de Vic (UVic) i la Internacional de Catalunya (UIC).

En la configuració d'aquest model de personal acadèmic també voldria destacar la primera convocatòria de 822 beques per a assistents docents, una convocatòria que hauria de permetre la potenciació de la qualitat docent i de recerca.

2.2. MODEL PROPI DE PREUS I BEQUES

Hem establert un Model propi de Preus i Beques que, per la via d'un augment de preus, ha permès incrementar l'autonomia econòmica i financera de les universitats i mantenir la seva opció per la qualitat, i, per la via del programa de beques equitat, graduades pel nivell de renda, ha permès garantir que cap alumne no quedi exclòs de l'accés al sistema universitari per motius econòmics.

Aquest nou model de preus i beques ha pogut destinar, en el seu primer any de funcionament, prop de 30 M€ al sistema de beques equitat. És un model equilibrat i que es pot estendre molt bé. Recentment, el rector de la Universidad de Alcalá, i president dels rectors madrilenys, apuntava la necessitat d'establir mecanismes com els existents a Catalunya, on els alumnes paguin en funció de la seva renda. També sabem que el govern socialista francès de François Hollande té previst estudiar introduir mecanismes de pagament en funció del nivell de renda.

Permetin-me reiterar en aquest punt l'exigència del traspàs de les beques estatals així com expressar el nostre desacord amb la congelació del fons de beques estatals en la quantia del curs 2011-12.

Pel que fa al curs que avui inaugurarem, hem considerat que l'actual context recomana un respir. Per això vàrem decidir entre tots que les matrícules mantinguessin els preus del curs anterior -sense ni tan sols actualitzar l'IPC- i que s'incrementés un 5% el llindar de cada un dels trams de renda, a fi i efecte que més estudiants se'n poguessin beneficiar. Continuarem treballant i perfeccionant el sistema, i demanant a l'Estat que també ho faci (per exemple, en el desenvolupament d'una política potent de credits).

2.3 CONSORCI DE SERVEIS UNIVERSITARIS

Vull referir-me ara, en aquest repàs als objectius ja implementats, a la creació del Consorci de Serveis Universitaris de Catalunya (CSUC) acordat per la Junta del CIC de 10 de maig de 2012, que fusiona el CESCA i el CBUC.

Només un exemple: el nou servei de Préstec Universitari Consorciat (PUC) ha permès un estalvi de 2,6 M€ en el seu primer any de funcionament. Estimem que l'estalvi, a partir dels serveis ara consorciats, per al conjunt del sistema universitari públic, serà de 20 M€ anuals.

A hores d'ara s'està treballant per incorporar, a la lògica de consorciar, noves àrees de serveis en els àmbits de l'administració electrònica, els serveis TIC, o les compres a proveïdors.

3. TRES GRANS REPTES ESTRATÈGICS I UN REPTE OPERATIU

Mirant cap al futur, faré ara referència a tres grans reptes de caràcter autènticament estratègic sobre els quals hauríem de treballar intensament a partir d'aquest curs, i un repte final de caràcter operatiu, instrumental, en la mesura que ha de permetre facilitar els altres.

3.1. LA FUNCIÓ EDUCATIVA DE LES UNIVERSITATS

El primer repte està associat a la funció educativa de la universitat.

Deixeu-me començar compartint una reflexió, avui que iniciem un nou curs i que tenim aquí entre nosaltres una nova cohort d'estudiants acabats d'arribar de batxillerat o de cicles formatius. Honestament: crec que no podem demanar a joves de 17 anys que decideixin sobre 460 portes d'entrada. Un petit exemple: la Universitat Tècnica de Múnic, de referència a Alemanya, té una oferta d'entrada de 8 enginyeries. Aquest es un nombre raonable.

Crec que hauríem de fer un gran esforç per simplificar l'entrada en el nostre sistema universitari. És el mateix procés de formació el que ha de permetre i ajudar a l'estudiant a madurar la presa de decisions sobre l'orientació final del seu propi procés formatiu. L'estudiant s'hauria d'anar especialitzant, cap a 460 sortides o més, a mesura que avança el seu procés de formació.

No hi ha cap raó educativa que justifiqui que el repertori de sortides sigui idèntic al d'entrades. El punt d'entrada hauria de permetre moltes sortides, així com el solapament de les sortides a les quals es pot arribar des de diferents entrades, permetent així també entrades diferents per la mateixa sortida.

I, ja que estic referint-me a la funció docent, afegeixo algunes reflexions:

- i) La primera és que, avui que el procés de selectivitat està qüestionat pel govern espanyol, és important que constatem el suport de Catalunya a aquest procés. Es pot refinar i millorar, però no substituir radicalment. La seva essència: *un procés anònim d'assignació basat només en el mèrit acadèmic i en les preferències dels alumnes...* s'hauria de preservar.
- ii) És una lamentació probablement inútil, però no me la vull estalviar. Un dels exemples paradigmàtics de com la legislació uniforme espanyola ens frena són els graus de quatre anys quan Europa va establir els tres anys. Catalunya estava unànimement a favor dels tres anys, del model europeu, del que maximitza la mobilitat. No sé fins a quin punt això té remei. A llarg termini segur que el té. A curt i a mitjà, i amb suavitat, hauríem de procurar fer alguna cosa per millorar el disbarat. Tenim algun instrument, per exemple, l'Agència per a la Qualitat del Sistema Universitari

Comunicació

de Catalunya. Aprofito per agrair la feina, exercida amb distinció, del professor Joaquim Prats, com a president, i del professor Josep Anton Ferré, com a director. Permetin-me també desitjar una fructífera etapa al nou president, el professor Josep Joan Moreso, i anunciar una primícia: el nomenament del professor de la UdG, Martí Casadesús, com a nou director de l'AQU, a proposta del seu Consell.

iii) Aquest curs la primera promoció massiva de Bolonya conclou el grau (l'any passat ja ho van fer alguns estudis). Comença, doncs, la normalització dels màsters. Aquests no han de viure només dels estudiants que acaben el grau en el sistema català. Ni els que es graduen en el sistema han d'anar cap al màster, o al màster a Catalunya. Però no hi ha dubte que els graduats propis seran un component important. Les preguntes es formulen per si mateixes: serà suficient la nostra oferta de màsters? Serà excessiva? No ens podrem permetre màsters massa reduïts i, sobretot, no ens podrem permetre la duplicació de màsters reduïts. És molt important que revisem i afinem constantment la nostra oferta, i que utilitzem d'una forma eficient els nostres recursos docents. En un àmbit determinat potser tindrem capacitat, si considerem els nostres professors-investigadors de forma global, per impartir un màster de molta qualitat, i per tant de molta demanda, però no per dos. Per fer possible aquesta utilització eficient caldria que

Comunicació

milloréssim els canals de mobilitat interna de professors entre les diferents universitats.

iv) Una altra reflexió al fil d'aquesta primera cohort de graduats de Bolonya: cal concentrar-se perquè el currículum formatiu dels nostres graduats, per tant el seu procés de formació, sigui suficientment flexible per tal que faciliti i proporcioni les eines adequades per trobar feina, per impulsar la seva ocupabilitat. Aquesta hauria de ser una línia de molta atenció dintre del procés formatiu dels nostres estudiants. De la mateixa manera que ha estat important, i cal consolidar, la introducció d'instruments per al foment de l'emprenedoria.

v) Qualitat docent: Hem de fer un esforç per interpretar Bolonya com ho han fet les universitats de referència a Europa. El que és important és la qualitat del professorat, l'actualització dels continguts i l'acompanyament pedagògic dels estudiants, i no el reduccionisme de la mida dels diferents tipus de grups de docència. He vist, a Berkeley i Harvard, classes magistrals de 700 alumnes, o més. I funcionen extraordinàriament bé (complementades normalment amb pràctiques en grups més petits i amb materials virtuals).

- vi) Aprofito aquest punt per felicitar les escoles de Magisteri, o facultats d'Educació que han fet un gran esforç en el projecte pilot conjunt per a millorar la formació dels nostres mestres d'infantil i de primària, claus per la qualitat de l'educació en general.
- vii) Per concloure aquest apartat sobre la missió educativa de la universitat, vull fer referència a l'anglès. És un tema que segueixo des de fa molts anys i puc constatar que la situació ha millorat enormement. Crec que podem dir que ja anem costa avall. Ara bé, la batalla encara no l'hem guanyada. Falta molt a fer i a aconseguir. Constato aquí que l'esforç ens el demana també el Parlament de Catalunya. Aquest passat mes de juliol, el Ple del Parlament de Catalunya dedicat al Debat de Joventut va aprovar, entre les seves resolucions, una que instava el sistema universitari a implementar l'exigència d'anglès per a graduar-se. A veure si aquesta vegada ho aconseguim.

Diu la Resolució número 20, apartat c) que el Parlament de Catalunya insta el Govern a “instrumentar, partint de la igualtat d'oportunitats per a tothom, les mesures necessàries per a facilitar i garantir un nivell suficient de competència en terceres llengües, especialment en anglès, i introduir una prova comuna l'últim any de grau que n'acrediti un coneixement suficient; i també, incrementar el nombre d'assignatures impartides en anglès, la participació en programes de mobilitat internacional i la realització d'activitats acadèmiques i de pràctiques externes.”

3.2. EL REPTE DEL CONEIXEMENT COM A MOTOR ECONÒMIC

Crec que tots estarem d'acord que la qualitat assolida per la recerca al nostre país, i en particular a les nostres universitats, centres i hospitals, és molt alta, així com en el gran valor que això té. És possible, doncs, que avui el nostre sistema de recerca es pugui plantejar un repte, que, amb el programa Horitzó 2020, també ens posa la UE: aconseguir, com ho han aconseguit altres països capdavanters en ciència i tecnologia, que aquesta recerca de qualitat sigui generadora de riquesa econòmica.

No comencem de zero. Jo, que he vist la situació de primera mà en moments diferents, us puc ben assegurar que s'ha avançat molt. Avui, les nostres universitats i els nostres centres de recerca són ja un agent extremadament actiu en el procés de transferència de coneixement al món empresarial. Una transferència que comença amb els propis graduats, i que continua amb tots els convenis i contractes de col·laboració amb el món privat. I, per descomptat, amb les empreses *spin-off*. Es fa difícil establir xifres exactes per mesurar el volum de tot això, però, per exemple, és interessant retenir la dada següent: el conjunt de les universitats públiques signen acords amb el món empresarial per un volum mitjà anual d'uns 100 M€.

Ara bé: cal accelerar el procés. Les mesures per fer-ho són molt diverses. N'esmento una que ja està en funcionament i en la qual hi hem posat grans esperances: els doctorats industrials.

Els doctorats industrials són una translació a Catalunya d'una iniciativa d'èxit en diferents països europeus. Són programes en què participen conjuntament les universitats i les empreses. L'objectiu final és incorporar doctors a les empreses per desenvolupar projectes d'R+D, tot retenint així talent i capital humà. S'ha fet un primer pla pilot amb 15 empreses durant el curs 2012-2013. Per al curs que ara comença, s'ha fet una convocatòria de 50 contractes a la qual s'han presentat 113 projectes universitat-empresa. L'ambició última és arribar a donar suport a 100 nous projectes cada any.

Una altra dimensió important, com ja he esmentat, és la de la creació d'empreses basades en el coneixement, en molts casos empreses d'alta tecnologia, a partir de les universitats i centres de recerca. Avui, a Catalunya, estimem que estan actives més de 300 empreses creades a la darrera dècada en aquests entorns, algunes de les quals comencen a tenir xifres de facturació notables. Especialment en els darrers dos o tres anys tenim una onada de noves companyies en sectors molt avançats, de les quals hauríem de sentir parlar molt en els propers temps: als noms clàssics de Fractus, Archivel o AB-Biotics, aviat se'ls haurien d'afegir d'altres com Iproteos, ProCareLight o NiceFruit.

En aquest àmbit, el de la creació de noves empreses en entorns científics, creiem que és el moment de donar-hi una nova empenta. El grau de maduresa i qualitat a què ha arribat el nostre teixit científic ens fa pensar que, si en els propers mesos posem en marxa nous incentius i facilitats per a la creació de noves spin-off i start-ups, obtindrem un alta efectivitat. És la nostra voluntat intentar-ho.

3.3. EL REPTE DE LA INTERNACIONALITZACIÓ

La internacionalització és un repte central del nostre país, en totes les seves dimensions, i per tant també en la universitària i de recerca. Un àmbit, dit sigui de passada, on hi congenia molt bé.

Apel·lant una altra vegada a la meva experiència personal, us puc dir que tampoc no comencem de zero. En aquest àmbit, i gràcies a polítiques determinades i consistents s'ha avançat molt. Però encara cal avançar més.

Els donaré algunes xifres:

- Un 20% dels màsters (universitaris i oficials) que ofereixen les nostres universitats (públiques i privades) s'imparteixen íntegrament en anglès. I un 66% del total s'imparteixen parcialment en una tercera llengua. I 34 màsters s'imparteixen en col·laboració amb universitats estrangeres. Diria que aquí anem encarrilats.

- La situació en els graus és molt diferent, fins al punt que només 2 graus (fora de l'àmbit de l'ensenyament de llengües) s'imparteixen íntegrament en anglès. Cal millorar-ho.

UNIVERSITATS PÚBLIQUES CURS 2011/12

	Estrangers	Total matriculats	% estrangers
Cicles	2.049	54.810	3,7%
Graus	5.642	103.197	5,5%
Màsters	4.301	15.139	28,4%
Doctorat	5.973	16.083	37,1%

Per tant, com veiem, en qüestió d'internacionalització encara tenim un enorme potencial de millora, tant al màster com, de manera molt notable, al grau.

L'OCDE calcula que l'any 2030 hi haurà més de 400 milions d'estudiants universitaris al món, aproximadament el doble dels que hi ha actualment, i quatre vegades més dels que hi havia a començaments del segle XXI. La majoria d'aquest increment provindrà de la Xina, el Brasil i l'Índia.

Paral·lelament, en només una dècada, pràcticament es doblarà el nombre d'estudiants amb mobilitat internacional: entre el 2010 i el 2020 es calcula que passaran de 4 a 7 milions. La majoria d'ells provindran de l'est asiàtic (la Xina, l'Índia i Corea del Sud...).

Actualment Europa capta el 45% dels estudiants amb mobilitat internacional. Europa està en una bona situació, però haurà de lluitar per mantenir aquests percentatges. Països que tradicionalment vèiem únicament com a “exportadors” d'estudiants cada vegada “n'importen” més. Actualment la Xina ja capta el 7% dels estudiants amb mobilitat internacional.

Les nostres universitats tenen un nivell de qualitat suficient per competir al món en atreure estudiants, inclosos els millors. A nivell de doctorat, on ja ho fan amb èxit; de màster (oficial i propi), on ja tenim peces importants molt ben posicionades, i de grau, on més enllà dels programes Erasmus i dels *juniors year abroad* americans queda molt per fer i les potencialitats són enormes. Tenim, a més, la sort d'uns entorns físics, socials, urbans i culturals clarament atractius. Podem ser competitius.

Podem ser competitius i hem de ser capaços de reeixir a fer que les nostres universitats siguin també, en la seva faceta educativa, un gran agent econòmic productiu. A Austràlia, el sector de l'educació superior és el tercer sector exportador. Estic convençut que el sistema universitari català pot, per qualitat, aspirar a ser molt més fort en aquest àmbit del que ara és.

Necessitarem, és clar, més graus en anglès, i també màsters. Però això no és tot. Lògicament, els projectes d'atracció d'estudiants externs, per ser sostenibles i escalables, hauran de disposar, com ja passa a les universitats del món que a hores d'ara són actives en la seva captació, d'un model econòmic que garanteixi la viabilitat econòmica i la no dependència del contribuent intern. També pot ser útil plantejar-se, per part de les nostres universitats, partenariats amb universitats d'altres indrets del món per al desenvolupament de projectes d'aquest tipus. La col·laboració entre el sector públic i el sector privat també pot ser aquí un factor important.

3.4. EL REPTE INSTRUMENTAL: LA GOVERNANÇA

Fins ara he repassat els eixos bàsics que configuren el nou Model Universitari Català, des del punt de vista de les realitzacions que ja hem pogut posar en marxa i també dels reptes estratègics de futur.

Acabo amb una reflexió que ho engloba tot. Mireu, tant per a la consolidació dels reptes als quals hem fet front com per afrontar els nous, necessitem un model de governança propi per a les nostres universitats. Un model diferent del que ens imposa la llei estatal, que és antiquat, excèntric a Europa i al món, i una autèntica cotilla per a nosaltres. L'informe elaborat per la Ponència per a l'estudi de la governança del sistema universitari de Catalunya, creat en el si del CIC, ho ha analitzat prou bé i ha fet propostes molt interessants. Aprofito aquesta ocasió per reconèixer la seva tasca.

També la Comissió nomenada pel govern central per fer suggeriments sobre les universitats espanyoles n'ha fet de sensats pel que fa a governança. El meu reconeixement, també.

Des de la Generalitat de Catalunya, amb governs diversos i sempre en col·laboració amb la societat civil, hem sabut impulsar un model de recerca (cuidant, en particular, els aspectes clau de governança i d'atracció i retenció de talent) que ha fet possible el salt endavant de la recerca a Catalunya. I ho hem pogut fer perquè no teníem un marc normatiu que ens condicionava excessivament.

El dia que puguem dir el mateix del marc normatiu universitari us asseguro que, deslliurats de la cotilla, el dinamisme i la creativitat del talent que tenim acumulat a les universitats produiran el mateix efecte: el progrés i el salt endavant en qualitat, eficiència i internacionalització de les nostres universitats estarà garantit.

Si persisteix la restricció del marc normatiu actual, res no està garantit, Així i tot, coneixem la direcció de treball (el full de ruta, en la terminologia més habitual) per aconseguir-ho i a Catalunya ja estem acostumats, però no hauria de ser per sempre, a assolir bons resultats amb una mà lligada a l'esquena.

Moltes gràcies.